

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ

TEZĂ DE DOCTORAT
REGIMUL JURIDIC AL FAUNEI SĂLBATICE TERESTRE ȘI ACVATICE
PE PLAN NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL
(REZUMAT)

Conducător științific,
Prof. univ. dr. Daniela Marinescu

Doctorand,
Mihai-Bogdan B. Ionescu-Lupeanu

București
2021

CUPRINS

Abrevieri

Introducere

Capitolul I. Aspecte generale privind protecția mediului pe plan național și internațional

- 1.1 Diversitatea biologică în lumea contemporană
- 1.2 Noțiunea de „mediu înconjurător“ și noțiunea de „resurse naturale“
- 1.3 Protecția mediului componentă majoră a dezvoltării durabile
- 1.4 Amenințările majore la adresa biodiversității
 - 1.4.1 Schimbarea destinației terenurilor. Pierderea și fragmentarea habitatelor
 - 1.4.2 Supraexploatarea
 - 1.4.3 Schimbările climatice
 - 1.4.4 Poluarea
 - 1.4.5 Speciile invazive
- 1.5 Extincția și rata extincției speciilor
- 1.6 Indicatori ai stării de conservare

Capitol II. Regimul juridic al faunei terestre și acvatice în dreptul intern

- 2.1 Protecția faunei sălbatice în dreptul intern
 - 2.1.1 Protecția faunei sălbatice, în general, și a faunei sălbatice de interes cinegetic, în special
 - 2.1.2 Protecția faunei sălbatice de interes cinegetic din crescătoriile de vânat și complexurile de vânatoare
 - 2.1.3 Protecția faunei sălbatice din grădinile zoologice și acvarii
 - 2.1.4 Protecția resurselor acvatice vii
 - 2.1.5 Protecția faunei sălbatice utilizate în scop științific sau în alte scopuri educative
- 2.2 Răspunderea juridică pentru nerespectarea normelor privitoare la protecția faunei sălbatice terestre și acvatice
 - 2.2.1 Răspunderea civilă
 - 2.2.2 Răspunderea contravențională
 - 2.2.3 Răspunderea penală

Capitol III. Reglementările Uniunii Europene în domeniul protecției faunei sălbatice

- 3.1 Directivele Uniunii Europene privitoare la protecția faunei sălbatice în statele membre..
- 3.2 Regulamentele Uniunii Europene
- 3.3 Implementarea dreptului european al mediului în România și în alte state
- 3.4 Probleme ridicate în practică

Capitolul IV. Reglementări internaționale privind protecția faunei sălbatice

- 4.1 Reglementări cu caracter general privitoare la protecția faunei sălbatice terestre și acvatice
 - 4.1.1 Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural
 - 4.1.2 Convenția din 2 februarie 1971 asupra zonelor umede, de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice
 - 4.1.3 Convenția din 23 iunie 1979 privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice. Instrumentele Convenției privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice
 - 4.1.4 Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de floră și faună pe cale de dispariție
 - 4.1.5 Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa
 - 4.1.6 Convenția privind diversitatea biologică(CBD)
 - 4.1.7 Concluzii
- 4.2 Reglementări internaționale privitoare la protecția unor specii de faună sălbatică terestră și acvatică, vulnerabile sau pe cale de dispariție
 - 4.2.1 Reglementări privind protecția faunei terestre
 - 4.2.2 Reglementări privind protecția avifaunei
 - 4.2.3 Reglementări privitoare la protecția faunei acvatice

Concluzii și propuneri de lege ferenda

Bibliografie

Rezumat

Importanța temei cercetate, cu titlul „Regimul juridic al faunei sălbatice terestre și acvatice pe plan național și internațional“, este dată de imperativul salvării faunei sălbatice, care se confruntă în prezent cu o extincție a cărei rată este fără precedent, coerența și consistența operațiunilor de conservare și protecție neputând fi concepute în absența unui cadru juridic adecvat.

Caracterul novator al lucrării rezidă în abordarea problematicii regimului juridic al faunei sălbatice terestre și acvatice în ansamblul său, cu sublinierea și aprofundarea anumitor aspecte particulare, în condițiile în care, până în prezent, aceasta s-a regăsit în exclusivitate în tratatele de dreptul mediului care nu au putut acorda subiectului un spațiu generos și prin urmare nici nu a fost posibilă cercetarea particularităților intrinseci ale problematicii.

În contextul schimbărilor climatice generate de încălzirea globală, protecția mediului constituie una dintre principalele preocupări contemporane.

Dacă în perioada de pionierat protecția mediului s-a manifestat prin instituirea unor măsuri de conservare, la nivel local sau regional, cu privire la speciile emblematice de floră și faună sălbatică, amenințate în principal de supraexploatare și de schimbarea folosinței terenurilor, în prezent, față de creșterea numărului de amenințări la adresa mediului înconjurător privit în ansamblul lui, s-a impus abordarea ecosistemică a problemelor de mediu.

Fundamentele actualei politici de mediu își găsesc originile în lucrările Conferinței Organizației Națiunilor Unite privind Mediul de la Stockholm (1972), care constituie prima manifestare plenară a interesului pentru protecția mediului, urmată de lucrările Summitului Pământului de la Rio de Janeiro (1992), abordarea ecosistemică a acestor probleme fiind introduse în Convenția privind Diversitate Biologică și Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice.

Eficiența protecției mediului impune efortul conjugat al instrumentelor economice, tehnico-științifice, educative și juridice.

Lucrarea este structurată în patru capitole, cercetarea bazându-se, în principal, pe metoda critică, comparativă, urmată de cea istorică și, incidental, de cea statistică.

În capitolul I, intitulat „Aspecte generale privind protecția mediului pe plan național și

internațional“, am canalizat cercetarea spre stabilirea poziției diversității biologice în lumea contemporană, aducând o serie de precizări în legătură cu conținutul noțiunilor de „mediu înconjurător“, „resurse naturale“ și „diversitate biologică“. Am analizat relația dintre protecția mediului și dezvoltarea durabilă, amenințările majore directe la adresa biodiversității [schimbarea destinației terenurilor (pierderea și fragmentarea habitatelor), supraexploatarea, schimbările climatice, poluarea, speciile invazive], extincția și rata extincției speciilor, precum și indicatorii stării de conservare a acestora. Cu această ocazie am constatat, printre altele, că protecția mediului este o condiție sine qua non a dezvoltării durabile, în lipsa ei, conceptul fiind redus la cealaltă componentă a sa, dezvoltarea, în sensul de creștere economică sau tehnologică, și că, paradoxal prin raportare la numărul instrumentelor de dreptul mediului existente la nivel internațional, european și național, reflectarea amenințărilor majore la adresa faunei sălbatice terestre și acvatice în legislație se dovedește inegală; spre exemplu, în legislația națională puține dintre amenințările majore la adresa biodiversității sunt definite. O atenție deosebită am acordat indicatorilor stării de conservare a speciilor, în speță listelor și cărților roșii a speciilor, în România reglementarea acestei instituții liste constituind încă un deziderat.

Cel de-al doilea capitol, „Regimul juridic al faunei terestre și acvatice în dreptul intern“, este dedicat analizei regimului juridic al faunei sălbatice terestre și acvatice pe plan național.

În acest capitol am abordat măsurile de protecție și conservare ale speciilor de faună sălbată, în funcție de categoria în care sunt încadrate de legislația sectorială care instituie această protecție. În cadrul cercetării întreprinse am acordat o atenție deosebită protecției faunei sălbatice, în general și a faunei sălbatice de interes cinegetic, în special (inclusiv a celei aflată în crescătoriile de vânat și complexurile de vânatoare); protecției faunei sălbatice din grădinile zoologice și acvarii; protecției resurselor acvatice vii; și respectiv, protecției faunei sălbatice utilizate în scopuri științifice sau în alte scopuri educative.

În continuare am analizat răspunderea juridică pentru nerespectarea normelor privitoare la protecția faunei sălbatice terestre și acvatice, formele clasice ale răspunderii juridice (civilă, contravențională și penală) și răspunderea juridică specifică domeniului: răspunderea de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului, pe care însă am delimitat-o formele clasice. Motivația rezidă, pe de-o parte, în aspectele particulare pe care le capătă în dreptul mediului formele clasice de răspundere juridică, iar pe de altă parte, în slaba reverberație a răspunderii de mediu cu referire la prevenirea și repararea prejudiciului asupra mediului în practica

judiciară. Cu această ocazie am constat necesitatea extinderii sferei de aplicare a O.U.G. nr.68/2007 cu privire la toate speciile de faună sălbatică terestră și acvatică, în prezent aceasta fiind restrânsă la speciile incluse în anexele nr.3, 4A și 4B ale O.U.G. nr.57/2007 privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice, cu modificările și completările ulterioare. Totodată, față de consacarea caracterului subiectiv al răspunderii de mediu pentru prejudiciul sau amenințările iminente cu un prejudiciu asupra speciilor, am considerat că exigențele protecției faunei sălbatice justifică modificarea actului normativ, în sensul instituirii unei răspunderi de mediu obiective.

O atenție deosebită am acordat instituției răspunderii civile prevăzute de Legea nr.407/2006 a vânătorii și protecției fondului cinegetic, recent modificată și completată, în legătură cu care considerăm că se impune reformată în regim de urgență, în condițiile în care o sumedenie de aspecte sunt trecute cu vederea, iar rezolvarea lor este lăsată în continuare pe seama dreptului comun.

În materie contravențională, am considerat că posibilitatea acordată contravenientului de Legea-cadru a protecției mediului, precum și de mare parte din legislația sectorială în materie, de a achita jumătate din minimul special al amenzii este nejustificată, prin raportare, pe de-o parte, la valorile sociale apărute, iar pe de altă parte, la vechimea considerabilă a protecției faunei sălbatice prin intermediul normelor juridice, ceea ce se presupune că ar fi trebuit să permită asimilarea normelor juridice de către destinatarii legii.

În materie penală, am apreciat în mod deosebit caracterul obligatoriu pentru instanța de judecată a aplicării sancțiunilor complementare prevăzute de O.U.G. nr.23/2008 privind pescuitul și acvacultura, cu modificările și completările ulterioare, și de Legea nr.82/1993 privind constituirea Rezervației Biosferei „Delta Dunării”, cu modificările și completările ulterioare, la condamnarea inculpatului/ inculpaților și am considerat că ar trebui extinse cu privire la toate faptele îndreptate împotriva faunei sălbatice terestre și acvatice.

Capitolul III este dedicat reglementărilor Uniunii Europene privitoare la protecția faunei sălbatice în statele membre, scop în care, am analizat cele mai importante directive și regulamente în domeniu.

Dacă în partea de început a capitolului am procedat la o abordare teoretică a sistemului de drept european și a problemelor inerente procesului de implementare în statele membre, în partea finală am avut în vedere aspecte de ordin practic, motiv pentru care am analizat critic o serie de

hotărâri ale Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Pentru a oferi consistență lucrării am folosit metoda comparativă, astfel au fost analizate spețe având ca obiect încălcarea prevederilor Directivei Păsări, în care calitatea de pârât a aparținut Bulgariei, Finlandei și Maltei, studiate anterior, prin raportare la România. Prima alegere, Bulgaria, se datorează asemănărilor cu România: traseu istoric comun pe parcursul ultimului veac, apartenența la același val de aderare la Uniunea Europeană, proximitatea geografică care face ca speciile de faună sălbatică atât sedentare cât și migratoare să fie în principiu aceleași etc., celelalte două state fiind alese tocmai datorită antagonismelor atât dintre ele, cât și prin raportare la România.

Încălcarea prevederilor art. 4 din Directiva Păsări, după cum rezultă din trecerea în revistă a jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene, este departe de a fi specifică perioadei post-aderare sau statelor provenite din fostul bloc socialist¹, și constituie, probabil, cea mai importantă încălcare a acestuia în ceea ce privește nivelul impactului negativ asupra faunei sălbatice, urmată de încălcările prevederilor art.9, privitor la emiterea de derogări de la interdicțiile impuse pentru protecția păsărilor. De altfel, la nivelul întregii ramuri a dreptului european al mediului, cercetătorii fenomenului încălcării prevederilor de mediu au constatat o incidență a acestuia mai redusă de cât s-au așteptat în condițiile triplării numărului de state membre în ultimii 40 de ani, extinderea Uniunii neconducând, în general, la o agravare a situației, ci doar în particular, în extremitatea sudică².

Un spațiu larg am acordat analizei a două cauze împotriva Maltei (C-76/08 și C-557/15). Alegerea s-a dovedit inspirată în condițiile în care, prin sentințele civile nr.105/2019, respectiv 37/2020 ale Curții de Apel Brașov - Secția Contencios Administrativ și Fiscal, s-a dispus suspendarea executării, până la pronunțarea instanței de fond, a anumitor prevederi ale Ordinului nr.673/2019 al Ministrului Apelor și Pădurilor privind aprobarea cotelor de recoltă pentru unele specii de faună de interes cinegetic, la care vânătoarea este permisă, pentru perioada 15 mai 2019-14 mai 2020, respectiv anularea acestor prevederi, cu consecința blocării sezonului de vânătoare

¹În acest sens arătăm că instanța europeană a pronunțat hotărâri de condamnare și în spețe, cum ar fi: Hotărârea Curții (Camera a patra) din 20 septembrie 2007, C-304/05, Comisia Comunităților Europene/ Italia, ECLI:EU:C:2007:532; Hotărârea Curții (Camera a doua) din 14 octombrie 2010, C-535/07, Comisia Europeană/ Republica Austria, ECLI:EU:C:2010:602.

²Tanja A. Börzel, Aron Buzógany, Compliance with the UE environmental law. The iceberg is melting, Environmental Politics, vol.28 (2019), №. 2 – The Future of the European Union Environmental Politics and Policy, p. 315-341. Material disponibil la <https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1549772>. Accesat la data de 5 octombrie 2020.

la speciile de păsări, între cele două situații deduse judecății în fața instanței europene, și respectiv române existând vădite similarități.

În capitolul IV am analizat o serie de documente internaționale cu caracter general referitoare la protecția faunei sălbatice (Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, Convenția asupra zonelor umede, de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice, Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră, Convenția privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice, Convenția privind diversitatea biologică, Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa), precum și reglementărilor internaționale privitoare la protecția unor specii de faună sălbatică terestră și acvatică, vulnerabile sau pe cale de dispariție (urșii polari, vigoniile, liliecii, gorilele, păsările utile agriculturii, albatroșii și petrei, cetaceele, focile și somonul de Atlantic).

În demersul clasificării instrumentelor de drept internațional al protecției faunei sălbatice, absolut necesar cercetării mele științifice, am avut în vedere prima clasificare, în general neglijată la nivel autohton: cea în funcție de criteriul numărului de părți ale instrumentului de drept internațional, ocazie cu care am cercetat, în mod critic, instrumentele de drept internațional bilaterale, frecvent întâlnite pentru protecția unor specii sau a unor categorii de specii.

Motivele pentru care această clasificare este puțin folosită în țara noastră nu au fost elucidate, avansăm însă ipoteza potrivit căreia următorii factori își aduc contribuția: în primul rând, preconcepția potrivit căreia un tratat bilateral nu poate contribui decisiv la protecția unor specii sau categorii de specii decât în cazuri extrem de rare, când obiectul protecției îl constituie o specie endemică (însă puține sunt speciile endemice suficient de emblematice încât să suscite interesul public), în al doilea rând, interesul științific și rezultatul acestuia, respectiv numărul de articole, studii, monografii sunt, aparent, direct proporționale cu numărul părților, în al treilea rând, cele mai importante tratate bilaterale identificate de către noi sunt încheiate de state aparținând altor sisteme de drept, în special, celui anglo-saxon și celui dualist.

Privită în ansamblul ei, evoluția dreptului internațional în materia protecției faunei sălbatice terestre și acvatice este una ad-hoc și fragmentară derivată din realitățile politice și provocările ivite în derularea demersurilor de conservare a speciilor, dublată de rapiditatea dezvoltării domeniului, ceea ce a fost de natură să genereze deficiențe, dintre care cea mai

importantă este lipsa de coordonare existentă între actele de drept internațional³. Un prim pas în corijarea acestor deficiențe a fost făcut de Programul pentru Mediu al Națiunilor Unite, care constituie momentul nașterii ultimei generații de acte de drept internațional al mediului.

Cercetarea reglementărilor de protecție a unor specii de faună sălbatică terestră și acvatică, vulnerabile sau pe cale de dispariție, m-a condus și spre specii al căror regim juridic de protecție a făcut mai rar obiect de studiu, cum ar fi: gorilele, liliecii, păsările utile agriculturii, albatroșii și petreii, sau somonul de Atlantic ș.a.

În finalul lucrării sunt prezentate concluziile și propunerile de lege ferenda avansate și explicate în corpul lucrării.

Dintre **contribuțiile personale** aduse pe parcursul cercetării problematicii tezei de doctorat, menționez, cu titlul de exemplu:

- În legătură cu reglementările naționale
 - o serie de precizări și completări a noțiunilor de „mediu înconjurător“, „resurse naturale“, „dezvoltare durabilă“, „fond cinegetic“ și „fond cinegetic național“;
 - analiza diferenței dintre regimurile juridice aplicabile exemplarelor de faună sălbatică de interes cinegetic aflate în crescătoriile de vânat și complexurile de vânatoare și exemplarele aceluiași specii aflate în libertate, precum și dintre regimurile juridice aplicabile resurselor acvatice vii, în funcție de localizarea acestora în habitatele piscicole naturale sau în amenajările piscicole;
 - sesizarea lacunelor de reglementare în O.U.G. nr.105/2001 privind frontiera de stat a României, cu modificările și completările ulterioare, și în Legea nr.407/2006 a vânătorii și protecției vânatului, cu modificările și completările ulterioare;
 - necesitatea corelării reglementărilor privitoare la pescuit și acvacultură existente într-o suită de acte normative cu cele ale Legii-cadru în materie, recte cu cele ale O.U.G. nr.23/2008 privind pescuitul și acvacultura, cu modificările și completările ulterioare;
 - constatarea necesității adoptării unor acte normative noi care să includă măsuri suplimentare de protecție și conservare a faunei subacvatice în contextul intrării în vigoare a Metodologiei privind reglementarea activităților de scufundare în România, aprobată prin Ordinul ministrului apărării naționale nr.M.63/2021;

³Rosie Cooney, CITES and the CBD: Tensions and Synergies, Review of European Community & International Environmental Law (RECIEL), vol.10 (2001) №.3, p. 259 - 267. Material disponibil la DOI: 10.1111/1467-9388.00284. Accesat la data de 24 iulie 2020.

— semnalarea existenței în legislația națională a unor discriminări între diferite categorii de persoane, cu potențiale repercusiuni asupra faunei sălbatice, recte discriminarea între persoanele juridice, deținerea grădinilor zoologice fiind posibilă doar de către persoanele juridice care desfășoară activități economice, sub forma de organizare a societăților comerciale, respectiv discriminarea existentă între categoria pescarilor recreativi posesori doar ai permiselor de pescuit emise de Agenția Națională pentru Pescuit și Acvacultură (A.N.P.A.) și cea a pescarilor recreativi membri ai unei asociații de profil;

— justificarea necesității instituirii unei răspunderi obiective pentru prejudiciile cauzate speciilor de faună sălbatică;

— analiza și critica instituției răspunderii civile subiective instituite de Legea nr.407/2007, respectiv a răspunderii gestionarului pentru prejudiciul produs din culpa sa faunei cinegetice pe care o gestionează, a răspunderii pentru daunele cauzate de către exemplarele din speciile de faună de interes cinegetic, a răspunderii autorității publice centrale pentru protecția mediului pentru prejudiciul cauzat gestionarului fondului cinegetic prin relocarea unui exemplar din speciile de faună cuprinse în anexa nr.2, ca urmare a derogării acordate de aceasta și a răspunderii pentru prejudiciile cauzate de atacurile exemplarelor din speciile prevăzute în anexele nr. 1 și 2, soldate cu rănirea/decesul unei persoane fizice;

— relevarea importanței pentru protecția faunei sălbatice a unei serii de contravenții prevăzute și sancționate prin Legea nr.171/2010 privind stabilirea și sancționarea contravențiilor silvice, cu modificările și completările ulterioare, cum ar fi: „deteriorarea (...) amenajărilor, instalațiilor, construcțiilor (...) vânătorești, piscicole din apele de munte (...) din fondul forestier național“ „aducerea și menținerea pe vetrele de stupină instalate în fondul forestier de animale domestice și păsări“; „trecerea animalelor domestice însoțite sau neînsoțite prin fondul forestier, fără aprobarea legală“, precum și „înființarea sau funcționarea de centre sau puncte de colectare permanente sau volante de achiziție a ciupercilor și fructelor de pădure, precum și a celorlalte produse nelemnoase specifice fondului forestier, fără avizul ocolului silvic care asigură administrarea sau serviciile silvice“;

— analiza multiplei sancționări contravenționale în legislația de mediu a aceleași fapte: pășunatul, cu următoarele concluzii:

- a) singurul caz veritabil de dublă sancționare a pășunatului se regăsește în Legea nr.214/2011 pentru organizarea, administrarea și exploatarea pajiștilor, respectiv în Legea Zootehniei

nr.32/2019, și demonstrează lacuna legiuitorului român de-a lungul unui deceniu.

- b) singurul act normativ dintre cele care sancționează pășunatul, care are ca scop protecția și conservarea exemplarelor din speciile de faună sălbatică, mai precis a unei subdiviziuni a acesteia (fauna de interes cinegetic), îl constituie Legea vânătorii și protecției fondului cinegetic nr.407/2006, în toate celelalte cazuri scopul instituirii sancțiunii fiind dictat de obiectul de protecție al respectivului act normativ, și anume protecția și conservarea unor habitate și a diversității biologice specifice, a vegetației forestieră, a calității factorilor de mediu și a stării de sănătate a populației, prin administrarea spațiilor verzi, pajiștilor sau animalelor de interes zootehnic.

— concluzia asupra creșterii în timp a importanței pentru protecția faunei sălbatice terestre și acvatică a sancționării contravenționale a nerespectării „prevederilor Regulamentului ariei naturale protejate, în cazul în care fapta nu este sancționată prin alte acte normative”⁴. Prevederea prezintă importanță întrucât are avantajul de a favoriza instituirea unor măsuri de protecție la nivel local, în funcție de necesități, și de a sancționa nerespectarea acestor măsuri. Eficiența acestei prevederi este condiționată de creșterea numărului de arii protejate al căror Plan de management să fie aprobat – Regulamentul ariei protejate constituind anexa 11.1. a acestuia⁵ – și de creșterea puterilor conferite personalului cu atribuții de control din cadrul administrațiilor ariilor protejate în exercitarea atribuțiilor serviciu, prin asimilarea lor cu forțele de ordine publică (poliție, jandarmerie, poliție de frontieră etc.) și conferirea posibilității de a reține contravenienții care refuză legitimarea și de a-i conduce până la sediul celui mai apropiat organ de poliție, în vederea identificării.

— analiza prevederilor Legii nr. 24 din 15 ianuarie 2007 privind reglementarea și administrarea spațiilor verzi din intravilanul localităților (republicată)⁶, cu modificările și completările ulterioare, care este în mod vădit înaintea timpului ei, demonstrează înțelegerea unui fenomen insuficient reglementat de restul legislației naționale, cu excepția Legii nr.407/2006, și anume: tratamentul juridic al exemplarelor de faună sălbatică aflate în intravilanul localităților. Astfel, potrivit art.21 lit. 1) din Legea nr.24/2007, „capturarea animalelor protejate integrate ecosistemului spațiului verde” este sancționată contravențional. Deși intenția legiuitorului este lăudabilă, nu am reușit

⁴Art.53 alin.(3¹) lit. a) din O.U.G. nr.57/2007, cu modificările și completările ulterioare.

⁵Ghidul de elaborare a Planurilor de management ale ariilor naturale protejate (publicat în M. Of. al României, partea I, Nr. 380 bis din 3 mai 2018).

⁶Publicată în M. Of. al României, partea I, nr. 764 din 10 noiembrie 2009.

identificarea vreunei spețe în practica judiciară în care să se fi procedat la contestarea unui proces-verbal de constatare și sancționare a contravențiilor dresat pentru nerespectarea acestei prevederi legale. Cel mai probabil, situația este generată de apariția O.U.G. nr.57/2007 care a eclipsat normele privitoare la protecția speciilor de faună sălbatică protejate dispartate în legislația nespecializată în acest domeniu.

Față de posibilitatea stabilirii, prin hotărâri ale Guvernului, ale consiliilor județene și locale, a caracterului contravențional la regimul spațiilor verzi și al altor fapte, nu am exclus posibilitatea creșterii în viitor a importanței acestuia în protecția faunei sălbatice terestre și acvatice din intravilanul localităților.

— analiza legislației referitoare la protecția faunei sălbatice terestre și acvatice , în ansamblul său, ne-a condus la concluzia că, pe de-o parte, forma de vinovăției cea mai des întâlnită în cazul infracțiunilor contra faunei sălbatice terestre și acvatice prevăzute și sancționate prin legislația sectorială este intenția directă, iar pe de altă parte, dat fiind faptul ca acestea nu se regăsesc printre infracțiunile enumerate în cuprinsul dispozițiilor art.184 alin.(1) din Codul de Procedură Penală, pentru care este obligatorie expertizarea medico-legală psihiatrică a făptuitorului, se impune cercetarea mobilului infracțiunii, inexistența lui obligând organele de urmărire sau instanța de judecată să dispună efectuarea unei astfel de expertize.

● în legătură cu reglementările europene și internaționale:

— sesizarea lipsei de coerență a legislației europene de mediu, a problematicii create de inexistența sau lipsa de claritate a unor termeni și definiții, precum și a imposibilității de implementare concomitentă a legislației de mediu în statele membre ale Uniunii Europene;

— considerăm că Regulamentul (CE) nr. 708/2007 privind utilizarea în acvacultură a speciilor exotice și a speciilor absente la nivel local constituie o reglementare sectorială, care pe viitor, față de pericolul pe care îl constituie pentru speciile indigene și ecosistemele de pe teritoriul Uniunii Europene speciile exotice și speciile absente la nivel local, s-ar cuveni înglobat într-o reglementare de mari dimensiuni, care să privească regimul juridic al tuturor vectorilor de introducere a acestor specii, în condițiile în care, în afara acvaculturii, singurul alt vector reglementat – practic una dintre fațetele transportului maritim – se face prin Convenția internațională pentru controlul și managementul apei de balast și al sedimentelor de la nave (BWM), document adoptat la 13 februarie 2004 și intrat în vigoare la 8 septembrie 2017.

— aplicarea dreptului european al mediului constituie o problemă cu multiple fațete. Pe de-o parte,

ne găsim în fața problemelor intrinseci ale legislației ce trebuie transpuse în țările membre ale Uniunii Europene, probleme generate de lipsa de coerență între directive, termenii și definițiile neclare, întrebările cu privire la scopul directivei fiind resimțite la nivel național și justificate de încercarea de a crea un cadru unitar pe un teritoriu vast și în care, de ce să nu o spunem, problemele nu sunt aceleași, iar pe de altă parte, există probleme de aplicare propriu-zisă, de implementare. Observăm că, în lumina noului mecanism de monitorizare – Environmental Implementation Review - este posibilă obținerea unei imagini de ansamblu asupra problemelor de mediu, dacă nu în timp real, cel puțin realistă și în termen relativ scurt a situației de fapt.

— aprecierile, criticile și precizările referitoare la reglementările internaționale cu caracter general privitoare la protecția faunei sălbatice terestre și acvatice (Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, Convenția asupra zonelor umede, de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice, Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră, Convenției privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice, Convenția privind diversitatea biologică, Convenția privind conservarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa).

Dintre acestea:

- Prin recunoașterea - a ceea ce credem că este - caracterul de „resursă naturală regenerabilă, bun public de interes național și internațional“ al avifaunei acvatice (pentru a parafraza definiția dată de legiuitorul român noțiunii de „faună de interes cinegetic“), în statele membre ale Convenției asupra zonelor umede, de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice, statutul exemplarelor de avifaună acvatică devine incompatibil cu cel de „res nullius“;
- Considerăm că, după o jumătate de secol de la adoptarea ei, s-ar impune o aducere la zi a textului Convenției privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural și la consolidarea ei prin întărirea mecanismelor de control proprii, însă nu putem să nu remarcăm faptul că acest instrument de drept își poate continua misiunea datorită flexibilității oferite de Ghidul operațional pentru implementarea Convenției și de Deciziile Comitetului, însă este necesară asigurarea unei componente diverse din punct de vedere cultural al acestuia din urmă, astfel încât deciziile să fie „digerabile“ în egală măsură pentru toate statele membre;

- Art. 4 alin.(4) din Convenția privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice, este, după părerea noastră, cel care dă valențe globale acestui instrument de drept internațional, prin încurajarea părților spre încheierea de acorduri „pentru orice populație sau orice parte a populației, separată geografic, a oricărei specii sau a oricărui taxon inferior de animale sălbatice, ai căror indivizi traversează periodic una sau mai multe granițe jurisdicționale naționale“;
- Sistemul de sancțiuni este probabil cel care individualizează Convenția privind comerțul internațional cu specii sălbatice de floră și faună pe cale de dispariție în peisajul dreptului internațional al protecției faunei sălbatice. Instituirea unui sistem de sancțiuni economice se dovedește cea mai eficientă cale de a obține rezultate în domeniu, motiv pentru care considerăm că toate instrumentele de drept internațional privitoare la protecția unei specii sau unui grup de specii ar trebui să adopte astfel de măsuri care să facă nerentabilă economic exploatarea acestora, altfel decât într-o manieră sustenabilă.

— aprecierile, criticile și precizările referitoare la reglementările internaționale privitoare la protecția unor specii de faună sălbatică terestră și acvatică, vulnerabile sau pe cale de dispariție, cum ar fi: gorilele, liliecii, păsările utile agriculturii, albatroșii și petreii, sau somonul de Atlantic ș.a.

● Ca urmare a cercetărilor întreprinse am apreciat ca necesară modificarea unor acte normative din dreptul intern și internațional, motiv pentru care am făcut o serie de propuneri de **lege ferenda**, dintre care menționăm, cu titlu exemplificativ:

— introducerea în legislația românească, printr-un act normativ distinct, aplicabil tuturor ariilor naturale protejate, a unor condiții referitoare la forma și suprafața minimă a acestora, cu recomandarea de a cuprinde în măsura posibilităților întreg ecosistemul, precum și limitarea suprafețelor de monocultură pe întreg teritoriul țării;

— reglementarea Cărții Roșii a speciilor de faună și floră sălbatică din România printr-un act normativ cu putere de lege. Sarcina redactării Listei Roșii propunem să fie încredințată Academiei Române, care să utilizeze informațiile din teren oferite la cerere, în mod gratuit, de organisme și organizațiile de drept public și privat ai căror salariați/membri, prin natura obiectului lor de activitate, sunt în măsură să cunoască nemijlocit situația speciilor de faună dintr-un areal dat. Ulterior redactării ei, Cartea Roșie a speciilor de faună și floră sălbatică din România urmând să fie supusă aprobării prin Ordin al Ministrului Mediului, Apelor și Pădurilor.

— față de obligațiile de protecție și ameliorarea a mediului instituite de către legiuitorul constituțional în sarcina tuturor titularilor și beneficiarilor dreptului la un mediu sănătos se impune ca obligația existentă în sarcina atât a proprietarilor și deținătorilor cu orice titlu a suprafețelor de teren din cuprinsul fondurilor cinegetice, cât și a executanților oricăror lucrări, să nu fie limitată de luarea măsurilor prevăzute de lege, ci să fie raportată la diligențele unui bonus pater familias;

— modificarea denumirii marginale a art.2.629 din Codul civil (Legea aplicabilă resurselor naturale), vădit eronată, după părerea noastră, în neconcordanță cu conținutul său, care utilizează în mod corect terminologia juridică prevăzută de legile speciale în materie și care este de natură să inducă cititorului nevizat impresia statuării unui alt înțeles noțiunii de „resurse naturale”. Propunem următorul conținut pentru denumirea marginală a art.2.629 din Codul Civil: „Legea aplicabilă în cazul resurselor minerale, petrolului sau gazelor“;

— modificarea Legii vânătorii și protecției fondului cinegetic nr.407/2006, prin reformularea textelor art.16 alin.(3), cu următorul conținut: „Selecționarea temelor de cercetare și desfășurarea cercetărilor abordate se realizează prin colaborare cu administratorul, organizațiile non-guvernamentale având ca obiect, printre altele, protecția mediului, reprezentative la nivel național și internațional, și gestionarii fondurilor cinegetice“, a art.23 alin.(1) lit. w), în sensul interzicerii deranjării exemplarelor de faună de interes cinegetic în scopul fotografierii sau filmării indiferent de zona în care acestea sunt surprinse, precum și prin introducerea sancționării contravenționale a gestionarului care nu procedează la predarea exemplarelor de faună sălbatică de interes cinegetic bolnave, cu rezilierea contractului de gestionare a faunei cinegetice și interdicția de a mai participa la licitații pentru obținerea gestiunii unui alt fond de vânătoare un număr de ani;

— modificarea Legii nr.82/1993 privind constituirea Rezervației Biosferei „Delta Dunării”, cu modificările și completările ulterioare, în sensul reformulării art.15², cu următorul conținut: „Încălcarea interdicției prevăzute la art. 15¹ constituie infracțiune și se sancționează cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani și cu interzicerea dreptului de a pescui pe o perioadă cuprinsă între un an și 3 ani“, justificat de importanța Rezervației Biosferei Delta Dunării și a valorilor sociale ocrotite, tratamentul penal al pescuitului sturionilor fiind în actuala reglementare mai favorabil infractorului decât în dreptul comun, precum și a reformulării art.15⁴ alin.(2), unde considerăm necesară înlocuirea sintagmei „Administrația Rezervației“ fie cu sintagma „pe teritoriul Rezervației“, fie cu sintagma „pe raza de competență a Administrației Rezervației“, în următorul context frazeologic: „Prin excepție de la prevederile alin. (1), în Administrația Rezervației recoltarea exemplarelor din

speciile de faună sălbatică se face (...)“. Prin raportare la prevederile art.4 alin. (1) și (2), analiza literală a textului ne conduce la interpretarea, evident absurdă, că recoltarea are loc în sediul instituției din municipiul Tulcea. Totodată se impune corelarea terminologiei uzitate cu cea prevăzute în legislația halieutică;

— modificarea O.U.G. nr.105/2001 privind frontiera de stat a României, cu modificările și completările ulterioare, în sensul fie al înlocuirii sintagmei „animale sălbatice“ cu cea corectă din punct de vedere juridic, respectiv „exemplare din fauna sălbatică de interes cinegetic“, fie în situația în care sunt avute în vedere exemplarele oricărei specii de animale sălbatice terestre și acvatice, nu doar cele de interes cinegetic, înlocuirea termenului „vânăre“ cu cel corect, „recoltare“, precum și corelarea terminologiei uzitate cu cea prevăzute în legislația cinegetică și halieutică;

— modificarea O.G. nr.81/2004 privind înființarea, organizarea și funcționarea crescătoriilor de vânat și a complexurilor de vânătoare, cu modificările și completările ulterioare, în sensul eliminării art.3 și 4, reformulării definițiilor prevăzute la art.2 lit. a) și b) – propunem următorul conținut: „Art.2 În sensul Ordonanței următorii termeni se definesc astfel: a) crescătorie de faună de interes cinegetic - sistemul de amenajări, instalații și construcții în care, prin tehnologie specifică, se produc exemplare aparținând unei singure specii de faună de interes cinegetic dintre cele prevăzute de Legea nr.407/2006, cu modificările și completările ulterioare, în scopul valorificării pentru consum sau pentru popularea fondurilor cinegetice; b) complex de faună de interes cinegetic - sistemul format din una sau mai multe crescătorii de vânat, suprafețe de teren, amenajări și instalații specifice constituite într-o incintă unitară pentru izolarea și controlul populației speciei respective în care se realizează creșterea exemplarelor din speciile de faună de interes cinegetic prevăzute de Legea nr.407/2006, cu modificările și completările ulterioare, în scopul valorificării pentru consum, populării fondurilor cinegetice sau recoltării acestora prin diverse moduri în interiorul complexului“, abrogării art. 7 alin.(3) lit. c) – potrivit căroră, solicitantul trebuie să atașeze cererii sale și „actul prin care face dovada acordului gestionarului fondului de vânătoare pe a cărui rază teritorială înființează crescătoria de vânat sau complexul de vânătoare, în situația în care solicitantul este altul decât gestionarul fondului de vânătoare sau proprietarul terenului“, respectiv al corelării acestui act normativ cu Legea nr.407/2006, în sensul înlocuirii sintagmei „fond de vânătoare“ cu cea de „fond cinegetic“;

— reformularea art. 5 alin. (1) lit. c) din Legea grădinilor zoologice și acvariilor publice

nr.191/2002, cu modificările și completările ulterioare, cu următorul conținut: „Grădinile zoologice și acvariile se pot afla: (...) în proprietatea privată a persoanelor fizice sau a unor persoane juridice, legal constituite, al căror scop/ obiect de activitate este circumscris protecției faunei sălbatice“, deoarece în prezent, singurele persoane juridice care pot deține grădini zoologice sunt doar cele care desfășoară activități economice, sub forma de organizare a societăților comerciale, ceea ce nu corespunde necesităților din domeniul protecției faunei sălbatice;

— modificarea O.U.G. nr.23/2008 privind pescuitul și acvacultura, cu modificările și completările ulterioare, în sensul reformulării denumirii actului normativ, care ar fi corect să se numească „O.U.G. nr.23/2008 privind protecția resurselor acvatice vii, pescuitul și acvacultura“, redefinirea noțiunilor de „acvacultură“ și „resurse acvatice vii“ (cu indicarea regimului juridic al acestora) și atașarea unei anexe care să conțină enumerarea exhaustivă a speciilor de pești și viețuitoare acvatice (cu denumirile populare și cele științifice) din habitatele naturale care fac obiectul măsurilor de protecție, conservare, administrare și exploatare;

— reintroducerea în legislație a două fapte sancționate (contravențional) anterior de Legea zootehniei nr. 72/2002, republicată (în prezent abrogată): „omisiunea de a da ajutorul necesar ori de a înștiința stăpânul, deținătorul sau organul competent, în cazul găsirii unui animal rătăcit, părăsit sau abandonat a cărui viață, sănătate ori integritate corporală este în primejdie”, respectiv „utilizarea amenajărilor piscicole în alte scopuri decât creșterea peștilor ”. Cu privire la cel de-al doilea text a cărui reintroducere o susținem, considerăm că s-ar cuveni reformulat în scopul plierii normei juridice la realitățile sociale actuale astfel: „nefinalizarea lucrărilor de amenajare piscicolă, realizarea bazinelor piscicole fără darea lor în folosință sau utilizarea amenajărilor piscicole în alte scopuri decât creșterea peștilor“.

— eliminarea alin. (2) și (3) ale art.15 din O.G. nr.2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, cu modificările și completările ulterioare, întrucât, în lipsa oricărei aplicabilități practice, acestea generează confuzie. O enumerare a posibililor agenți constatatori, urmată de o enumerare a domeniilor de competență a unora dintre aceștia, care devine prin inserarea în finalul ei a sintagmei „alte domenii de activitate stabilite prin lege sau prin hotărâre a Guvernului”, una exemplificativă, nu-și găsește rostul, de vreme ce în alin.(1) se stabilește competența de a dresa procesul-verbal în sarcina persoanelor „anume prevăzute în actul normativ care stabilește și sancționează contravenția”.

— modificarea Directivei Păsări, în sensul defnirii noțiunilor uzitate, justificat de întinderea

Uniunii Europene și de diversitatea culturală de pe acest teritoriu;

— completarea anexei VI lit. b) din Directiva Habitate în sensul interzicerii oricărei forme de captură și ucidere din aeronave în deplasare (subliniem noțiunea în deplasare, termen ce include atât zborul aeronavei, cât și rularea acesteia pe suprafața de aterizare), întrucât staționată, o aeronavă nu este altceva decât un adăpost pentru vânător. Subliniem că prevederile în vigoare creează o vădită discriminare față de vehiculele cu motor care se cere să fie în mișcare, ceea ce per a contrario interpretăm că lasă deschisă posibilitatea capturării și uciderii speciilor de faună sălbatică dintr-un vehicul cu motor, staționat, precum și din orice alt tip de vehicul în mișcare (inclusiv a celor cu tracțiune animală, împinse de forța vântului etc.).

— modificarea Regulamentului (CE) 1143/2014 privind prevenirea și gestionarea introducerii și răspândirii speciilor alogene invazive, în sensul reformării instituției eradicării rapide într-un stadiu timpuriu al invaziei. Am propus introducerea posibilității de prorogare a termenului de trei luni de la data notificării privind depistarea timpurie pentru demararea eradicării, atunci când există dovezi științifice cu privire la îndeplinirea uneia dintre condițiile care justifică derogarea, deoarece avem dubii cu privire la posibilitatea îndeplinirii de către „dovezile științifice“ rezultate în urma activităților desfășurate pe o perioadă de doar două luni a condiției de a fi „solide“.

— modificarea art.46 din Regulamentul (CE) nr. 1005/2008 de instituire a unui sistem comunitar pentru prevenirea, descurajarea și eliminarea pescuitului ilegal, nedeclarat și nereglementat, de modificare a Regulamentelor (CEE) nr. 2847/93, (CE) nr. 1936/2001 și (CE) nr. 601/2004 și de abrogare a Regulamentelor (CE) nr. 1093/94 și (CE) nr. 1447/1999 a cărui teză finală („Nivelul general al sancțiunilor și al sancțiunilor complementare este calculat în așa fel încât să asigure că ele îi privează efectiv pe cei răspunzători de beneficiile economice derivate din încălcările grave ale legii pe care aceștia le-au comis, fără a aduce atingere dreptului legitim la exercitarea profesiei“) o dezavuăm, în sensul eliminării sau reformulării de o așa manieră încât să nu lase loc de interpretări în favoare celor care încalcă prevederile legale.

— revizuirea Convenției pentru conservarea vigoaniilor, necesitate generată de incertitudinile privitoare la viitorul speciei ce face obiectul protecției, infraționalitatea reală fiind evident mult mai mare, iar datele privitoare la celelalte cauze de morbiditatea lipsind sau fiind incomplete.

— modificarea Convenției Benelux privitoare la vânătoare și protecția păsărilor, precum și a oricărui alt act de drept internațional care ar avea-o ca model, în sensul stipulării necesității evaluării comune a efectivelor de vânat din fondurile de vânătoare limitrofe frontierelor și al

stabilirii planului de recoltă față de realitățile din terenurile de pe o parte și alta a liniei de graniță, știut fiind că speciile de vânat - chiar și cele sedentare - se deplasează pe o arie de întindere variabilă, ceea ce ar putea determina o evaluare eronată a efectivelor existente.

— abrogarea prevederilor art. V alin. (3) lit. c) din Convenția Internațională pentru Reglementarea Vânării Balenelor, care permit ca simpla obiecție ridicată contra unui amendament să facă inaplicabile prevederile acestuia pentru autorul obiecției, ceea ce naște o situație anormală, cu urmări vădit nefaste pentru protecția speciilor de balene, precum și al reformulării art. V alin. (3) lit. a) și b) în direcția neintrării în vigoare a amendamentului (și nu doar pentru guvernul care a ridicat obiecții), în termenele prevăzute, urmând ca, printr-o procedură extraordinară, să fie repus în discuție și, după ascultarea reprezentanților respectivului guvern, în cazul respingerii obiecțiunilor, amendamentul/amendamentele urmând să devină obligatorii de la data notificării rezultatului procedurii tuturor statelor contractante.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Tratate, monografii:

1. Anghel Doina, Răspunderea juridică privitoare la protecția mediului. Privire specială asupra răspunderii civile, Ed. Universul Juridic, București, 2010;
2. Boroș Gabriel; Spineanu-Matei Octavia; Constanda Andreia Liana ș.a.m.d., Noul Cod de procedură civilă: comentariu pe articole, vol. I. art.1-526, Ed. Hamangiu, București, 2013;
3. Bowman Michael, Davies Peter, Goodwin Edward, Research handbook on biodiversity and law, Ed. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK, Northampton, MA, SUA, 2016;
4. Bulai Costică; Bulai Bogdan N., Manual de drept penal: partea generală, Ed. Universul Juridic, București, 2007;
5. Chalmer Damian; Davies Gareth; Monti Giorgio, European Union Law: text and materials, Fourth Edition, Ed. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom, 2019;
6. Cioc Mark, The Game of Conservation: International Treaties to Protect the World's Migratory Animals, Ed. Ohio University Press, Athens, 2009;
7. Constituția României: comentariu pe articole, coord. Ioan Muraru, Elena-Simina Tănăsescu, Ed. C. H. Beck, București, 2019;
8. Drăghici Pompil; Dușcă Anca Ileana, Dreptul intern și comunitar al mediului, Ed. Universitaria, Craiova, 2003;
9. Dupuy Pierre-Marie, Viñuales Jorge E., International Environmental Law, Second Edition, Ed. Cambridge University Press, New York, 2018;
10. Dușcă Anca Ileana, Dreptul mediului, Ed. Universul Juridic, București, 2009;
11. Dușu Mircea, Dușu, Andrei, Dreptul mediului, ediția 4, Ed. C.H. Beck, București, 2014;
12. Dușu Mircea; Dușu Andrei, Dreptul de proprietate și exigențele protecției mediului, Ed. Universul Juridic, București, 2011;
13. Dușu Mircea; Dușu Andrei, Răspunderea în dreptul mediului, Ed. Academiei Române, București, 2015;
14. Eliescu Mihail, Răspunderea civilă delictuală, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972;
15. Fitzmaurice Malgosia, Whaling and International Law, Ed. Cambridge University Press, 2015;

16. Streteanu Florin, Nițu Daniel, Drept penal. Partea generală, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2014;
17. Gorunescu Mirela, Infrațiuni contra mediului înconjurător, Ed. C.H. Beck, București, 2011;
18. Hamangiu C.; Rosetti-Bălănescu I.; Băicoianu Al., Tratat de drept civil român, vol. II, Ed. All, București, 1998;
19. Hotca Mihai Adrian, Regimul juridic al contravențiilor, ediția a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2007;
20. Hunter David, Salzman James, Zaelke Durwood, International Environmental Law and Policy, second edition, Ed. Foundation Press, New York, 2002;
21. Iancu Gheorghe, Drepturile fundamentale și protecția mediului, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1998;
22. Jackson Andrew L.R., Conserving Europe's wildlife. Law and policy of the Natura 2000 network of protected areas, Ed. Routledge, 2018;
23. Jans Jan H., Vedder Hans H.B., European Environmental Law, Third edition, Ed. Europa Law Publishing, Groningen, 2008;
24. Kiss Alexandre, Beurier Jean-Pierre, Droit international de l'environnement, 2e édition, Ed. Pedone, Paris, 2000;
25. Klemm Cyrille De, Shine Clare, Biological Diversity Conservation and the Law: Legal mechanism for conserving species and ecosystems, IUCN Environmental and Law Paper №29, 1993;
26. Krämer Ludwig, Casebook on EU Environmental Law, Ed. Hart Publishing, Oxford – Portland, Oregon, 2002;
27. Lupan Ernest, Tratat de dreptul protecției mediului, Ed. C.H. Beck, București, 2009;
28. Marinescu Daniela, Petre Maria-Cristina, Tratat de dreptul mediului, ediția a V-a, revizuită și adăugită, Ed. Universitară, București, 2014;
29. Mitrache Constantin; Mitrache Cristian, Drept penal român: partea generală, ediția a VII-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2009;
30. Morand-Deville Jacqueline, Droit de l'environnement, Ed. ESTEM, Paris, 1996;
31. Podaru Ovidiu; Chiriță Radu, Regimul juridic al contravențiilor: O.G. nr.2/2001 comentată, ediția a 2-a, Ed. Sfera Juridică, Ed. Hamangiu, București, 2011;

32. Pop Liviu; Popa Ionuț-Florin; Vidu Stelian Ioan, Curs de drept civil: obligațiile, Ed. Universul Juridic, București, 2015;
33. Sands Philippe, Peel Jacqueline, Aguilar Adriana Fabra, Mackenzie Ruth, Principles of environmental law, Fourth Edition, Ed. Cambridge University Press, Cambridge/ New-York, 2018;
34. Sellheim Nikolas, International Marine Mammal Law, Ed. Springer Nature, Switzerland, 2020;
35. Tăbârcă Mihaela, Drept procesual civil, vol. I – Teoria general, Ed. Universul Juridic, București, 2013;
36. Teodoroiu Simona-Maya, Dreptul mediului și dezvoltării durabile, Ed. Universul Juridic, București, 2009;
37. Trușcă Andrada Mihaela, Particularitățile răspunderii juridice în dreptul mediului, Ed. Universul Juridic, București, 2012;
38. Udriou Mihail, Drept penal: Partea generală; Noul Cod penal, Ed. C.H. Beck, București, 2014;
39. Ursuța Mircea, Procedura contravențională, ediția a III-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2010;
40. Vasilescu Paul, Drept civil. Obligații, Ed. Hamangiu, București, 2012;
41. Vernea Sorin-Alexandru, Particularitățile răspunderii penale în cazul infracțiunilor îndreptate împotriva mediului, Ed. Hamangiu, București, 2020;

Articole, studii:

1. Bowman Michael, Davies Peter, Redgwell Catherine, Lyster 's International Law, second edition, : Cambridge University Press, Cambridge, 2010, p. 451-482. Material disponibil la <https://doi.org/10.1017/CBO9780511975301.016>. Accesat la data de 16 octombrie 2020;
2. Boyle, Alan E., The Rio Convention on Biological Diversity, p.33-49 in International Law and the Conservation of Biological Diversity (edit. Michael Bowman, Catherine Redgwell), Ed. Kluwer Law International, London - The Hague – Boston, 1996.
3. Caddell Richard, International Law and the Protection of Migratory Wildlife: An Appraisal of Twenty-Five Years of the Bonn Convention, Colorado Journal of International Environmental Law and Policy, vol.16 (2005), p.113-156;

4. Churchill Robin, Sustaining Small Cetaceans. A Preliminary Evaluation of the Ascobans and Accobams Agreements, p.225-252 in International law and sustainable development. Past achievements and future Challenges (edit. Alan Boyle, David Freestone), Oxford University Press, 1999;
5. Cobzaru Angelica, Rolul jurisprudenței în afirmarea unor principii de drept al mediului, Revista Română de drept al mediului, an IX, nr. 2 (18)/2011, p.121-127;
6. Doyle Alan, Carney Tom, Precaution and prevention: giving effect to Article 130r without direct effect, European Environmental Law Review, vol.8 (1999), №2, p.44-47;
7. Duțu Mircea, Dimensiuni, particularități și semnificații ale unui drept penal al mediului, Revista Dreptul, №. 2/2013, p.87-209;
8. Duțu Mircea, Răspunderea pentru daunele aduse mediului (prejudiciul ecologic „pur”), Studii și Cercetări Juridice, Anul 3 (59), №. 3/ 2014, p.257-286;
9. Epstein Yaffa, Favourable conservation status for species: Examining the Habitats Directive's key concept through a case study of the Swedish wolf, Journal of Environmental Law, vol.28 (2016), №.2, p.221-244;
10. Epstein Yaffa, The Habitats Directive and Bern Convention: Synergy and Dysfunction in Public International and EU Law, Georgetown International Environmental Law Review, vol. 26, 2014, p. 139-173;
11. Ionescu-Lupezanu Mihai-Bogdan, Contribuții la studiul evoluției legislației de protecție a faunei sălbatice acvatice în România în a doua jumătate a secolului al XIX-lea până la apariția legii asupra pescuitului de la 1896, Studia Universitatis Babeș-Bolyai Iurisprudentia, №. 1/2017, p.117-128;
12. Ionescu-Lupezanu Mihai-Bogdan, Noțiunile de „mediu înconjurător“ și „resurse naturale“. Elemente de drept comparat, Studii și Cercetări juridice Europene – Conferința Internațională a Doctoranzilor în Drept, ediția a 10-a, Timișoara, 2018), Ed. Universul Juridic, București, p.56-64;
13. Ionescu-Lupezanu Mihai-Bogdan, Răspunderea contravențională pentru introducerea de noi specii pe teritoriul României, Studii și Cercetări Juridice Europene – Conferința Internațională a Doctoranzilor în Drept, Timișoara, 2017, Ed. Universul Juridic, București, 2017, p.551-564;
14. Jurj-Tudoran Remus, Compatibilitatea legislației penale din România cu legislația

- comunitară care reglementează protecția mediului prin mijloace de drept penal, revista Pro Lege, №.4/2019, p.21-56;
15. Kiss Alexandre Charles, La protection internationale de la vie sauvage, *Annuaire Française de Droit Internationale*, vol.26 (1980), p.661-686;
 16. Kiss Alexandre, Du régional à l'universel: la généralisation des préoccupations environnementales, *Revue internationale et stratégique*, №60, hiver 2005, p.82-95. Material disponibil la adresa <https://www.cairn.info/revue-internationale-et-strategique-2005-4-page-85.htm#>. Consultat la data de 18 august 2020;
 17. Klemm Cyrille de, The Conservation of Migratory Animals through International Law, *Natural Resources Journal*, 1972, vol.12, №2, p.271-277;
 18. Krämer Ludwig, Environmental judgments by the Court of Justice and their duration, *College of Europe, Research Papers in Law*, №. 4/2008, p.1-14;
 19. Lyster Simon, The Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (The Bonn Convention), *Natural Resources Journal*, vol.29 (1989), №.4, p.979-1000.
 20. Maffei Maria Clara, The relationship between the Convention on Biological Diversity and other international treaties on the protection of wildlife, *Anuario Español de Derecho Internacional*, vol.11 (1995), p.129-168;
 21. Morgera Elisa, Introduction to European Environmental Law from an International Environmental Law Perspective, *University of Edinburgh - School of Law, Working Paper Series №.2010/37*;
 22. Nicolcescu Victor, Nicolcescu Ana-Maria, Aspecte teoretice și practice privind conținutul constitutiv al infracțiunii de braconaj, revista *Dreptul*, nr.12/2008, p.193-196;
 23. Pleșoianu Mihaela, Dreptul comunitar derivat și efectele sale asupra dreptului național al statelor membre ale Uniunii Europene, *Revista Română de Drept Comunitar*, №.2/2004 (aprilie-iunie), p.56-60;
 24. Pop Liviu, Răspunderea civilă pentru prejudiciile sau daunele ecologice, *Universul Juridic Premium* nr. 7/2020;
 25. Sand Peter, Whither CITES? The Evolution of a Treaty Regime in the Borderland of Trade and Environment, *European Journal of International Law*, vol.8 (1997), №.1, p.29-58;
 26. Sands Philippe, International Environmental Litigation and Its Future, *University of Richmond Law Review*, vol.32 (1999), №.5, p.1619-1641;

27. Trouwborst Arie, Transboundary Wildlife Conservation in A Changing Climate: Adaptation of the Bonn Convention on Migratory Species and Its Daughter Instruments to Climate Change, *Diversity* 2012, 4, p. 258-300. Material disponibil la doi:10.3390/d4030258. Accesat la data de 4 august 2020;
28. Trouwborst Arie, Blackmore Andrew, Boitani Luigi, Bowman Michael, Caddell Richard, Chapron Guillaume, Cliquet An, Couzens Ed, Epstein Yaffa, Fernández-Galiano Eladio, Fleurke Floor M., Gardner Royal, Hunter Luke, Jacobsen Kim, Krofel Miha, Lewis Melissa, López-Bao José Vicente, Macdonald David, Redpath Stephen, Wandesforde-Smith Geoffrey, Linnell John D. C., *International Wildlife Law: Understanding and Enhancing Its Role in Conservation*, *BioScience*, September 2017, Vol. 67, №. 9, p.784-790;
29. Trowborst Arie, *Climate Change Adaptation and Biodiversity Law*, p. 298-324 in *Research Handbook on Climate Adaptation Law* (edit. J.M. Verschuuren), Edward Elgar, 2013. Material disponibil la 10.4337/9781781000083.00016. Accesat la data de 20 octombrie 2020 ;
30. Untermaier Jean, Non-respect de la directive du 2 avril 1979 concernant la conservation des oiseaux sauvages. Protection des nids et des oeufs. Notion de patrimoine biologique national. Détention d'oiseaux protégés. Espèces chassables. Chasse à la tourterelle des bois. Chasse traditionnelles. Cour de justice des communautés européennes, 27 avril 1988 *Commission des Communautés européennes c/République Française (Aff.252/85)*; avec commentaire, *Revue juridique de l'Environnement*, 1988, №. 4, p.455-478;
31. Verschuuren Jonathan M., *Implementation of the Convention on Biodiversity in Europe: 10 Years of Experience with the Habitats Directive*, *Journal of International Wildlife Law and Policy*, vol.5 (2002), p.251–267;
32. Verschuuren Jonathan, *The growing significance of the principle of sustainable development as a legal norm*, p. 276-305, in *Research Handbook on Fundamental Concepts of Environmental Law* (edit. D. Fisher), Ed. Edward Elgar Publishing Ltd., 2016;

Îmi manifest acordul cu privire la prezentul rezumat al tezei de doctorat,

Prof.univ.dr. Daniela Marinescu